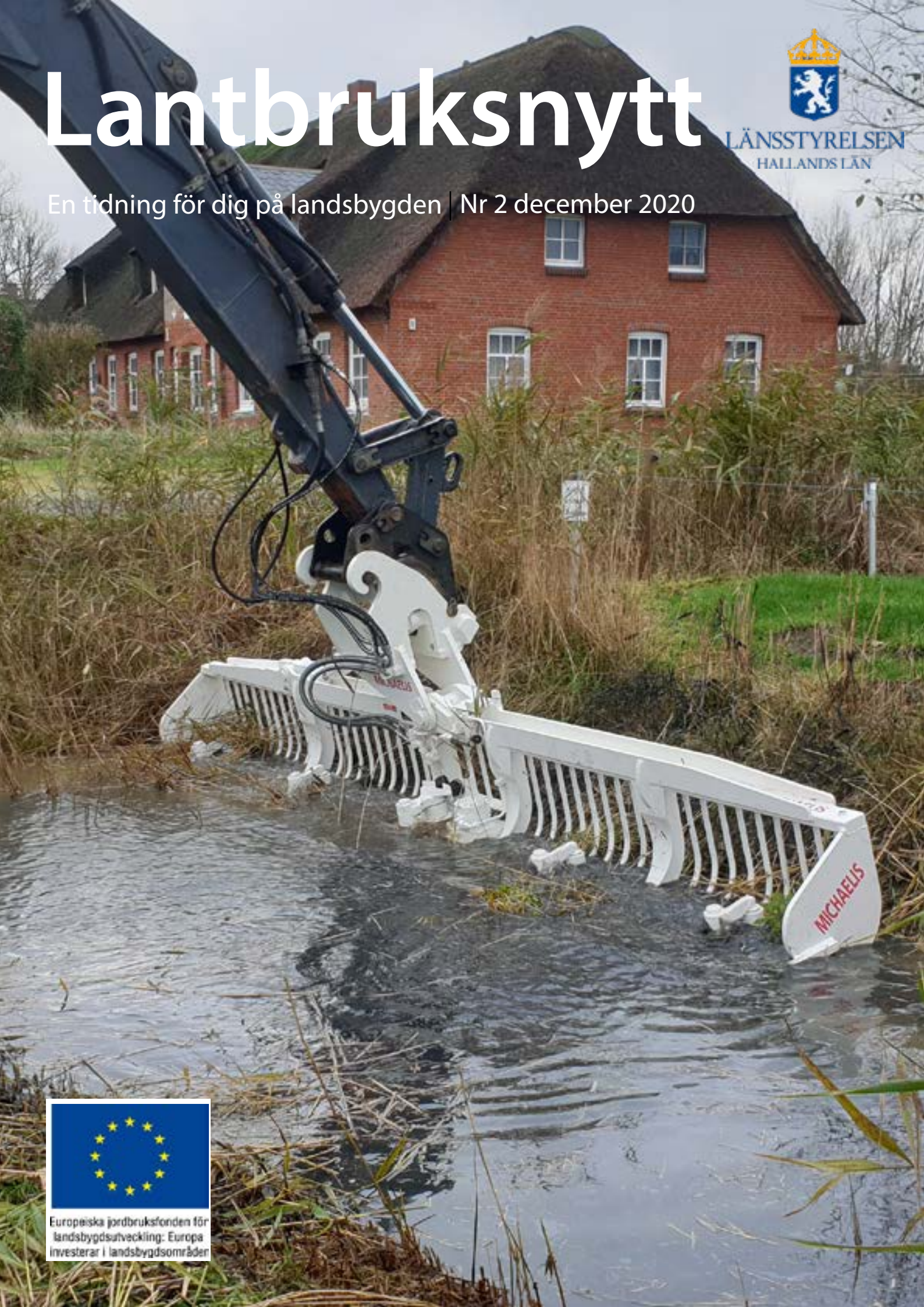

Lantbruksnytt

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

En tidning för dig på landsbygden | Nr 2 december 2020

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Skonsam rensning av diken

Diken i jordbrukslandskapet kan ibland behöva underhållas och rensas för att dräneringen skall fungera och därmed minska risken att få stående vatten på fälten. En fungerande dränering är viktig för att behålla markens bördighet och produktionsförmåga och även för att minska risken för växtnäringsläckage från åkern. Men för att rensningen ska bli så litet ingrepp som möjligt i naturen, i och närmast vattnet, behöver den planeras med omsorg.

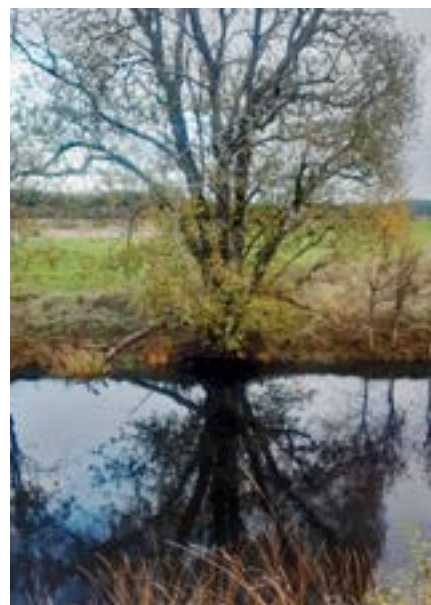
Att tänka på vid rensning

Några frågor man bör ställa sig inför en rensning av ett dike är:

- **Är det tillåtet att rensa?** Underhåll av diken till ursprungligt djup och bredd är normalt sett tillåtet. I områden med biotopskydd, Natura 2000 eller naturreservat krävs dispens eller tillstånd. I områden där diken inte underhållits under lång tid kan ett s.k. ”nytt naturtillstånd” ha inträtt, med flora och fauna som anpassat sig till dessa nya förhållanden. I dessa fall kan tillstånd för markavvattning krävas.
- **Behöver det rensas?** Undvik rutinmässig rensning. Det är inte säkert att en rensning behöver göras bara för att det var ett antal år sen sist.
- **Behöver hela sträckan rensas?** Det kanske räcker att gå in punktvis och ta bort sediment och rishögar som samlats på ett fåtal ställen.
- **Behöver det grävas bort material?** Ibland kan klippning av

vassruggar och annan vegetation vara ett alternativ. Detta är ett betydligt mindre ingrepp i vattenmiljön. Då kan man använda en klippskopa, som är en galler-skopa med slätterbalk. Klippskoppan monteras på en grävmaskin och kan även lägga upp det avklippta växtmaterialet på land. Även en släntklippare kan användas, om slänlutningen inte är för brant. Vid all klippning är det angeläget att det avklippta materialet tas bort så det inte följer med vattnet och orsakar försämrat flöde längre ner i vattensystemet. Genom att ta bort det avklippta materialet minskar du också näringstillförseln till vattnet, liksom risken för uppslag av brännässlor på slänterna.

- **Går det att spara träd och buskar längs diket?** Om man tillåter skuggande träd och buskar att stå kvar eller växa upp längs diket minskar igenväxningen med vass, säv och liknande. Därmed kan det framtida rensningsbehovet minska. Om det inte går att

Behåll gärna skuggande träd längs vattnet.

behålla alla träd längs vattnet så bör du åtminstone lämna kvar spridda grupper. Enligt ”allmänna hänsynsreglerna” i miljöbalken bör de träd sparas som inte stör flödet.

- **Hur tar vi bäst hand om rensmassorna?** Rensmassorna ska läggas upp på tillräckligt avstånd från diket, för att inte riskera att spolas tillbaka till vattnet om det kommer ett större regn. Dessutom kan slänten bli instabil om den belastas av alltför stor tyngd. Massorna bör sedan jämnas ut över fältet. Undvik att bygga upp en vall mot diket, då denna kan försämra dräneringen av det övriga fältet. Om det växer invasiva arter som jättebalsamin, jätteleka eller skunkkalla längs någon del av diket, måste du tänka dig för extra noga så att massorna därifrån inte bidrar till att sprida dessa oönskade växter. Rensmassor får tillfälligt läggas på en skyddszon, men denna ska vara återställd senast 30 juni.
- **När är bästa tiden för rensning?** Rensning bör alltid göras vid lågvatten, både av praktiska

Med en klippskopa kan vass och annan vegetation tas bort utan att dikets botten påverkas. Foto: YstaMaskiner AB

skäl och för att få så lite grumling som möjligt. Oftast är juli-augusti bästa tidpunkten. Under våren och försommaren häckar många fåglar nära vattnet och groddjur kan leka i området. För lax och öring är det olämpligt med rensningar från slutet av september och fram till december, då fiskarna vandrar upp i vattendragen, samt under mars-april, som är kläcknings- och yngelfas.

- **Behöver jag anmäla till Länsstyrelsen?** Om fisk, musslor eller kräftor riskerar att skadas ska en anmälan om rensning lämnas in till Länsstyrelsens fiskefunktion, i god tid innan planerad rensning. Du kan behöva anmäla rensning även för små diken, eftersom t.ex öring går upp även i mindre vatten.

Risker vid rensning

Tänk på att en rensning kan medföra stora skador i vattenmiljön om den utförs ovarsamt. Grumling av vattnet skadar många vattenlevande organismer. Risken för grumling minskar om rensningen utförs vid lågvatten.

Foto: Elisabeth Thysell

Musslor är känsliga för rensning. Här flodpärlmussla.

Skador på hårbottnar och andra livsmiljöer

Hårbottnar med sten, sand och grus kan skadas. Detta är viktiga lek- miljöer för många fiskar och viktiga livsmiljöer för många bottendjur. Om stenar, sand och grus följer med rensmassorna upp så har man förmodligen grävt för djupt. Hårbottnar får inte skadas vid rensning.

Om botten jämnas ut och blir mindre varierad försvinner livsmiljöer för många arter. En omväxlande botten med djuphål, mjukbottnar, strömpartier, stenar, sand och grus ger utrymme för många olika vattenlevande växter och djur.

Om diket breddas eller klackar tas bort kan vattendjupet vid lågvatten

Foto: Hans Schibli

Hårbottnar med sten, sand och grus får inte skadas vid rensning.

bli så litet att fiskar eller andra vattenlevande djur inte klarar sig.

Om skuggande träd och buskar tas bort skadas också djurlivet i vattnet och igenväxningen med vass och säv ökar. Det skuggande lövverket ger svalka och gör att temperaturen i vattnet jämnas ut. Laxöring och många andra fiskar är mycket känsliga för alltför hög vattentemperatur. Dessutom ger löven mat åt vattenlevande insekter, som i sin tur blir mat för grodor, fiskar och rovinsekter.

Skyddsvärda växter och djur riskerar att grävas upp och följa med rensmassorna upp på land. Musslor lever fastsittande på botten och tillhör de djurgrupper som kan skadas allvarligt vid rensning. Havsnejonöga leker på samma ställen som lax och öring och behöver steniga, grusiga bottnar för sin lek, men också sediment för larverna att växa upp i. De är en alldeles specifik art för Halland som vi har särskilt ansvar för. Havsnejonögon finns numera bara kvar i ett fåtal vattendrag i sydvästra Sverige.

Förebygg rensningsbehovet

Anlägg skyddszoner. En skyddszon längs vattnet, som är permanent bevuxen med gräs och örter, stabiliserar dikeskanten och minskar risken för ras och skred. Likaså minskar mängden jord och slampartiklar som kan följa med vid ytavrinning från fältet. Dessa bromsas upp i skyddszonen, i stället för att följa med ut i diket.

Fortsättning längst ner på nästa sida.

Foto: Elisabeth Thysell

Havsnejonögon behöver både steniga bottnar och sediment.